

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Talvis

Riassa 1/1 1939.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 2/39, VI-b.

Riia SSA 2. P: NÄ tammi KUUTA 19 39.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N° 1, Memelin kysymys II.

Ministeri:

Edvard H. Palia

KAUNASISSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Riia ssa 1 p:nä tammi kuuta 19 39.

Asia: Memelin kysymys II.

1 240 Pal. S-39.

7/1-39

5 C26

Tehtyäni Kaunasin-lähetystön viime raportissani selkoa Memelin kysymyksen nykyisestä kärjistyneestä vaiheesta ja analysoituani memeliläisten keskuudessa vallitsevia mielialoja ja ilmeisiä pyrkimyksiä päästä irti Liettuasta, totesin, että tämä niin kauan päiväjärjestyksessä ollut kysymys kaikesta päättäen nyt lähenee ratkaisuaan, ja että tämän ratkaisun laatu yksinomaan tulee riippumaan siitä, mitä Berliini sen suhteen pitää itselleen tarkoituksenmukaisimpana.

Tähän mennessä Berliinin todellista kantaa ei kuitenkaan, ainakaan Kaunasissa, ole saatu selville: "Berliini pysyy sfinksinä", sanoi minulle Liettuan ulkoministeri, minun käydessäni viime kuun keskivaiheilla Kaunasissa. "Hyvin ymmärtäen, että tätä nykyä Berliini on ratkaiseva tekijä Memelin kysymyksen selvittämisessä, olemme tehneet kaikki voitavamme päästäksemme selville Berliinin todellisista aikomuksista ja ryhtyäksemme sen kanssa — vaikkei muodollisesti siihen mitään aihetta ole, Saksa kun ei kuulu Memelin takaajavaltioihin — suoranaisiin neuvotteluihin asiantilan selvittämiseksi Saksaa mahdollisimman tyydyttävällä tavalla. Mutta esityksiimme ja ehdotuksiimme ei

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

näytetä kiinnitettävän huomiota. Saksan lähettiläs Kaunasissa pysyy poissa. +) Meidän lähettilästäme Berliinissä ei herra v. Ribbentrop pitkiin aikoihin ole ottanut henkilökohtaisesti vastaan. ++) Ehdotukseemme, että pääministerimme tai ulkoministerimme saapuisi Berliiniin neuvottelemaan ei ole vastattu +++), j.n.e.".

Syynä Berliinin tähänastiseen "sfinksimäiseen" asenteeseen pidetään Kaunasin diplomaattipiireissä ei vain Berliinin selvää halua hermostuttaa Kaunasin hallitusta mahdollisimman paljon tehdäkseen sen siten vielä "pehmeämmäksi", vielä myöntyväisemmäksi. Ennen kaikkea pidetään syynä siihen sitä tosiseikkaa, että Berliinissä ei vielä oltane lopullisesti selvillä siitä, mitkä Saksan eri ulkopoliittisista tavoitteista tällä hetkellä helpoimmin ja tuloksellisesti olisivat toteutettavissa ja minkä realisoimiseen siis lähinnä olisi ryhdyttävä. Tämä epävarmuus taas johtuisi siitä, että Wilhelmstrassen ja puoluejohdon välillä ei vallitsisi yksimielisyyttä näistä asioista, ja että Hitler ei vielä olisi niiden suhteen sanonut "viimeistä sanaa".

Tästä en tietenkään puolestani voi lausua minkäänlaisia arveluja. Tyydyn toteamaan, että sängen yleisesti maailmassa tunnutaan arveltavan — myöskin useiden meidän lähettiläidemme raporttien mukaan — että Saksan lähin ulkopoliittinen päämäärä tulee olemaan virittä, muodossa tai toisessa, Ukrainan

+) Nyttemmin hän on palannut Kaunasiin.

++) Näinä päivinä on vaihdos tapahtunut Liettuan Berliinin-lähettilään paikalla.

+++) Kun keskusteluni ministeri Urbsys'in kanssa tapahtui, oli n.10 päivää kulunut siitä, kun tämä ehdotus tehtiin. Onko vastaus keskustelumme jälkeen saapunut, ei täällä Riiassa tiedetä. Jossakin lehdessä olen nähnyt virallisesti niin hyvin vahvistamattoman kuin dementoimattoman uutisen, että Urbšys tässä tai ensi kuussa lähtisi Berliiniin.

kysymys ja yrittää saada Ukraina erotetuksi Neuvostoliitosta ja muodostetuksi itsenäiseksi, mutta Saksan määrättävissä ja eksploa-toitavissa olevaksi valtioksi. Joskin tämän suunnitelman suhteen toistaiseksi aika monet tekijät tuntuvat hyvinkin epävarmoilta ja hämäriltä (jopa siinä määrin, että vissiin skeptillisyyteen saat-taa olla aihetta) — yksi seikka näyttää joka tapauksessa il-meiseltä: yksinomaan Tshekkoslovakian kautta ja käyttäen vain Karpato-Ruteniaa tukikohtana Saksa ei missään tapauksessa voine toteuttaa väitetyjä aikomuksiaan. Ilman Puolan myötävaikutusta se ei käyne. Mutta vapaaehtoisesti Puola tuskin suostuu itsenäisen ukrainalaisen valtion luomista tarkoittavaan yhteistyöhön Saksan kanssa. Sehän ei voisi jäädä aiheuttamatta Puolalle itselleen ar-vattavasti suuriakin vaikeuksia sen omien ukrainalaisten alueiden suhteen. Näin ollen Saksa, luottaen — mentaliteettinsa mukai-sesti — ennen kaikkea voimakeinojen tehokkuuteen, on arvatta-vasti yrittävä siihen pakottaa Puolan. Toisin sanoen: On luotava sellainen tilanne, että Puola, pelastuaksensa vielä pahemmista seuraamuksista, ei näe muita mahdollisuuksia kuin marssia Saksan kanssa.

Tällä toteamuksella olen tullut tämän esityksen pää-kohtaan, eli Liettuan, ja samalla Memelin, merkitykseen Saksan kauastähtävissä ulkopoliittisissa suunnitelmissa.

Etelässä Puola jo on Saksan saartama, Tshekkoslovakian tultua Saksan vasallivaltioksi. Samanlainen geostrateeginen tilanne on nyt aikaansaattava Puolan pohjoisrajallakin. Katse karttaan riit-täättä osoittamaan, että jos Liettuasta saadaan muodostetuksi Tshekkoslovakian tapainen vasallivaltio, niin tämä päämäärä on miltei täydellisesti saavutettu^{*)}. Näin ollen on luonnollista,

*) Myöskin Latvia saattaa tietenkin tulla näyttelemään osaansa tässä pelissa. Mutta se on cura posterior.

että Saksan lähimpänä tavoitteena, etappina sen suurempien suunnitelmien toteuttamisessa, on Liettuan saattaminen vaikutus- ja määräamisvaltansa alaiseksi. Ylen tehokas ase Saksan käsissä, sen tätä tarkoittavien pyrkimysten realisoimisessa, on luonnollisesti Memel. Onhan Memel Liettuan talouselämän elinhermo ja siten Liettualle kenties vielä arempi kohta kuin sudeettisaksalainen alue oli Tshekkoslovakialle.

Tämän perusteella saatan siis tässä todeta, että Memelin kysymys sellaisenaan — s.o. kysymys Memelin saksalaiselle väestölle taattujen oikeuksien noudattamisesta tai sanotaanpa vaikka Versaillesin rauhansopimuksen kautta Saksasta erotetun alueen jälleeni liittymisestä Saksaan, "Mein Kampf"-ohjelman mukaan, — ei suinkaan muodosta esillä olevan ongelman pääsisältöä, vaan on nyt ensi sijassa kysymys siitä, miten Memelin Liettualle aiheuttamaa pulmaa tehokkaimmin on hyväksi käytettävä Liettuan saattamiseksi polvilleen ja Saksan käskynalaiseksi.

Verrattain yleisesti ollaan Kaunasin diplomaattipiireissä sitä mieltä, että Memelin jättäminen muodollisesti Liettuan suvereniteetin alaiseksi ja tämän maan ainoaksi satamaksi, mutta nauttien Saksan tulkinnan mukaan toteutettua autonomiaa ja saatettuna, autonomisen lainsäädäntönsä avulla, aikaa myöten mitä lähimpään faktilliseen poliittiseen, ideologiseen ja taloudelliseen yhteyteen Saksaan — s.o. Memelin "danzigilaistuttaminen" — paraiten vastaisi Saksan ajankohtaisia suurpoliittisia tarkoituksia, koska tällainen järjestely hakematta tulisi tarjoamaan Saksalle tilaisuuksia miltei milloin tahansa halunsa mukaan sekaantua Liettuan asioihin ja aiheuttaa sille vaikeuksia sekä siten pakkottaa tämän valtion poliittisessa asennoitumisessaan mukaantumaan Saksan eri toivomuksiin. — Jos Memel sitä vastoin irroitettai-

siin Liettuasta, yrittäisi Kaunas tietenkin mahdollisimman täydellisesti kääntää selkensä Saksalle ja hakea tukea Neuvostoliitolta ja Puolalta sekä Latvialta saada Liepajassa (Libau) samat satamankäyttöoikeudet kuin autonomisessa Memelissä. Tässä tapauksessa kävisi, sanotaan, Saksan ote Liettuaan tietenkin heikommaksi.

Virallisesti Saksa ei olekaan Liettualle toistaiseksi esittänyt muita vaatimuksia kuin että Memelin autonomiaa ja statutteja lojaalisesti ja täydellisesti noudatetaan Kaunasin taholta — nota bene niin tulkittuina kuin Saksa pitää oikeudenmukaisena. Münchenissä Hitlerkin lienee — Englannin Kaunasissa olevan asiainhoitajan luottamuksellisen ilmoituksen mukaan minulle — expressis verbis vakuuttanut Chamberlainille, ettei hän vaadi eikä tule vaatimaan enempää⁺⁾ Memelin alueen miehittäminen sen autonomisten hallintoelimien pyynnöstä joko onnistuneen kaappauksen jälkeen tai Memelin maapäivien yksinkertaisesti lainsäädäntöteitse julistettua alueen liittyneeksi Saksaan, ei tosin olisi muodollisessa ristiriidassa Hitlerin vakuutuksien kanssa mitä tulee hänen vaatimuksiinsa erikoisesti Memelin suhteen tai hänen juhlallisten deklaraatioidensa kanssa siitä, ettei Saksalle yleensä enää ole aluevaatimuksia Euroopassa. Silti tällainen menettely tuskin voisi olla lopullisesti ja täydellisesti hävittämättä luottamusta Hitlerin saan.

Näin ollen ja ottaen huomioon kaikki muut ylläesitetyt näkökohdat, ne "optimistit" ehkä saattavat olla oikeassa, jotka eivät usko Memelin Anchlussin vielä nyt tapahtuvan, vaan Saksan toistaiseksi tyytyvän Memelin natsilaistuttamiseen ja "danzigilais-

+) Englannin Berliinissä olevan v.a. asiainhoitajan äskettäinen demarche tiesi muistuttamista juuri tästä vakuutuksesta.

tuttamiseen" sillä tavoin kuin yllä hahmottelin. Tähän päämäärään Saksa voineekin päästä verrattain helposti, pakottamalla Liettuan toteuttamaan statuutit Berliinin tulkinnan mukaan ja arvattavasti lisäksi käytännössä menemään eräisiin statuuttien ainakin faktillisiin vaikeikaan muodollisiin muutoksiin — kuten esim. kuvernöörin veto-oikeuden käytössä y.m.

Valmiina kaikkeen tähän Liettuan hallitus tuntuu olevan. Niin uskovat ainakin useimmat virkaveljeni Kaunasissa, ja sen vaikutelman minäkin sain miltei kaikissa keskusteluissani liettualaisten johtohenkilöiden kanssa käydessäni viimeksi Kaunasissa. En voi tässä yhteydessä olla mainitsematta siitä selvästi valittavasta äänilajista, jolla presidentti Smetona pitkässä keskustelussaan kanssani Memelin asiasta viittasi siihen, että muodollisesti Liettua ei saa mennä statuuttien muutoksiin takajavaltioiden suostumuksetta.

Toiselta puolen en omalta kohdaltani voi kieltää, etteivätkö ne henkilöt ehkä yhtä hyvin saata olla oikeassa, jotka vastoin ylläesitettyjä näkökohtia ja mielipiteitä uskovat, että Anschlussin voidaan otaksua tapahtuvan aivan lähiaikoina. Heidän tahollaan resonoidaan seuraavasti:

Siinäkin tapauksessa, että Memel erotetaan Liettuasta jää Saksalle niin runsaasti tehokkaita mahdollisuuksia sekä poliittisesti että etenkin taloudellisesti painostaa Liettuaa, että tämän maan saattaminen riippuvaisuussuhteeseen Saksaan jää suunnilleen yhtä helpoksi kuin jos Memel vain "danzigilaistutetaan". Tämän vuoksi Saksan siis ei tarvitse jättää Memeliä Liettualle. Toiseksi Saksaan yhdistetty ja sotatavaksi muutettu Memel muodostuisi — huomautetaan — suurimerkitykselliseksi Saksalle, silmälläpitäen Saksan ensiluokkaisen tärkeiden meritieyhteyksien ylläpitämistä sotatilan vallitessa Ruotsin rautamalmi-alueisiin —

Ahvenanmaan saaria muka hyväksi käyttäen(!) — Kolmanneksi tuntuu tilanne tällä haavaa erittäin otolliselta Memelin An-schlussin toteuttamiseen. Varmana voitaneen pitää, ettei Ranska eikä Englanti siihen puuttuisi millään tavalla, joka voisi estää Saksaa tämän aikeen realisoimisesta. Ketään, joka toden-teolla uskoisi, että Neuvostoliitto tai Puola, puhumattakaan Latviasta tai Viirosta, asettuisi tätä hanketta aseellisesti vastustamaan, en ole viime aikoina tavannut. Liettualle itsel-leen taasen tietäisi ryhtyminen aseelliseen vastarintaan, ilman minkään muun valtion apua, selvää itsemurhaa. Sille siis ei jääne muuta mahdollisuutta kuin taipua ylivoiman edessä. - Näin ollen, ja kun Memelin jälleenliittäminen Saksaan joka tapaukses-sa lienee vain ajan kysymys, sanotaan: miksei Saksa nyt, toi-voen voivansa järjestää asiat niin, etteivät Hitlerin juhlalli-set selitykset muodollisesti tule rikotuiksi, käyttäisi tilai-suutta hyväkseen "Mein Kampf"-ohjelman mukaisen Anschlussin toteut-tamiseen?

x

x

x

Miten todella tulee käymään, s.o. minkälaiseksi Memelin kysymyksen odotettavissa oleva ratkaisu muodostuu — se riippuu, kuten heti tämän raportin alussa korostin, yksinomaan siitä, mitä Berliini tulee pitämään itselleen tällä haavaa tarkoituksenmukaisimpana, omia suurpoliittisia suunnitelmiaan sil-mälläpitäen, ja mitä herra Hitler sen perusteella tulee päättä-mään. Tätä en tietenkään voi täältä käsin mennä ennustamaan. Loogilliset johtopäätökset voivat yhtä hyvin johtaa toiseen kuin toiseenkin tulokseen. Ylläolevalla esityksellä olen vain halunnut

etukäteen luoda odotettavissa olevia tapahtumia eri näkökulmil-
ta riittävästi valaisevan taustan.

Ministeri:

Edvard H. Paasio

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Palin

Riassa 11/1 1939.

RIIA. SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 43/39, VI-b.

Riia SSA 11 P:NÄ tammi KUUTA 19.39.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS: D. U. M. / 19

UlkoasiainministeriölLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluven vuoden raportin

N° 2, Memelin kysymys III.

Ministeri:

Eduard Hj. Fain

KAUNASI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

7/240 Val. S. 39.

Riia ssa 11 p:nä tammi kuuta 1939. 14/1-39

Asia: Memelin kysymys III.

5 C26

Kaunasin-lähetystön kahdessa viime raportissa olen käsitellyt niin hyvin Memelissä tätä nykyä vallitsevia ilmeisiä pyrkimyksiä päästä irti Liettuasta kuin myös — ja ennen kaikkea — niitä näkökohtia ja tavoitteita, jotka, sikäli kuin asioita täältä käsin voi arvostella, saattavat olla Saksalle määrääviä sen asettuessa, ehkä piankin, lopulliselle, ratkaisuvalle kannalleen Memelin kysymyksessä.

Kuvan täydentämiseksi tulkoon tässä vielä tehtyä lyhyesti selkoa Kaunasin hallituksen asennoitumisesta, joskaan sillä, olojen ollessa sellaiset kuin ne ovat, ei tosiasiasa ole läheskään samaa merkitystä kuin Berliinin kannanotolla.

Niiden pääpiirteissään täysin yhtäpitävien lausuntojen ja viittausten mukaan, jotka enemmän tai vähemmän luottamuksellisesti tehtiin minulle lukuisissa keskusteluissani Liettuahan johtohenkilöiden ~~kanssa~~ ja ulkomaiden sikäläisten lähettiläiden kanssa, ollessani viime kuussa Kaunasissa, perustuu Kaunasin hallituksen asenne seuraaviin neljään kylmään toteamukseen.

Ensiksi: että Berliini on käynyt määrääväksi tekijäksi Memelin kysymyksen selvittämisessä, se on: että tämän kysymyksen ratkaisu, inhimillisesti katsoen, riippuu yksinomaan

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

siitä, mitä Berliini sen suhteen päättää, huolimatta siitä, että Saksa ei kuulu Memelin takaaajavaltioihin.

Toiseksi: ettei mikään muu satama eivätkä mitkään vaapasatamaoikeudet t.m.s. Saksalle kuuluvassa Memelissä tai joskin latvialaisessa satamassa likimainkaan voi Liettualle korvata sille kuuluvaa Memeliä.

Kolmanneksi: että se, joka voittaa aikaa, voittaa kaikki. Olot saattavat muuttua, ja niin ollen voi tulevaisuuteen asettaa toiveita, jos vain Memel saadaan säilytetyksi Liettuan valtion rajoissa — vaikka kuinkakin höllentyneessä yhteydessä varsinais-Liettuaan.

Neljänneksi: että nykyisessä voimapoliittisessa konstellaatiossa Euroopassa Liettuan on yksinkertaisesti pakko yrittää pysyä siedettävissä väleissä Saksaan.

Lähtien tästä Kaunasin hallitus tuntuu olevan valmis menemään melkeinpä miten pitkälle tahansa myönnytyksissään Saksalle, edellyttäen että Memel vain jää, olkoompaa vaikka vain muodollisesti, Liettuan suvereniteetin alaiseksi.

Ulkoministeri Urbšys sanoi minulle suoraan: "Me olemme valmiit sovelluttamaan Memelin statuutteja niin tulkittuina, kuin Saksa vaatii - pysyessämme tietenkin konstitutioidemme puitteissa. Me olemme valmiit solmimaan Saksan kanssa sopimuksen Memelin statuuttien sovelluttamista koskevien, vastaisuudessa ehkä syntyvien erimielisyyksien selvittämisestä suoraan Saksan kanssa — siis tekemään Saksan Memelin autonomian todelliseksi takaaajavaltioksi, silti luonnollisesti loukkaamatta muitten takaaajavaltioiden oikeuksia. Me olemme valmiit yleensä noudattamaan ulkopolitiikkaa, jota Saksa ei voi pitää etujaan vastaan tähdätyinä. — Mutta emme pääse Saksan kanssa puheisiin. Emme pääse

selvyyteen siitä, mitä se todella haluaa meiltä. Siinä pulmamme. Siinä aiheet levottomuuteemme".

Oivaltaan tilanteen vakavuuden onkin Liettuan hallitus jo — omasta aloitteestaan olisi liikaa sanottua, mutta odotta-
matta pääsemistä neuvotteluihin Saksan kanssa — ryhtynyt eri
toimenpiteisiin, osoittaakseen haluaan poistaa tähänastisen onnet-
toman Memelpolitiikkansa aiheuttaman tyytymättömyyden pahimmat syyt.

Aikoinaan poliittisista rikoksista, s.o. liettualaisvas-
taisesta toiminnasta, monivuotiseen vankeusrangaistukseen tuomitut
memeliläiset johtajat on armahdettu ja heille jälleen annettu
täydet kansalaisoikeudet.

Vuosikausia vallinnut ja Memelin autonomiset oikeudet
suurimmaksi osaksi tyhjäksi tehnyt sotatilanne on lakkautettu
Memelin alueella.

Statuteissa määrätty, mutta tähän saakka täydellisesti
neglisoitu kaksikielisyys on palautettu kaikilla aloilla.

Tähänastinen kuvernööri on vapautettu toimestaan, ja
hänen sijalleen on nimitetty toinen, jolla pitäisi olla memeli-
läisten luottamus.

Memelin alueen liettualaistuttamiseksi viime vuosien
kuluessa sinne nimitetyt liettualaiset virkamiehet on erotettu
alueen virastoista ja valtionlaitoksista, ja heidän sijalleen on
nimitetty memeliläisiä, jotka aikaisemmin oli siirretty sieltä
varsinais-Liettuaan.

Liettuan valtiollinen poliisi "Staatssicherheitspolizei"
on poistettu Memelistä.

Eräiden Memelin kaupungin ympäristössä sijaitsevien
maatilojen pakkoluovutusta koskeva laki, joka vuosi sitten, kuten
silloin tiedoitiin, herätti tavatonta suuttumusta, on kumottu, j.n.e

Memelissä on tätä kaikkia tietysti tervehditty tyyty-

väisyydellä. Samalla on kuitenkin selitetty, ettei se läheskään riitä, ettei sitä voi pitää muuna kuin välttämättömästi aikaansaattavien korjausten ja parannusten alkuna.

Syistä, joiden sangen kiintoisaa ja laajakantoista luonnetta yritin analysoida Kaunasin-lähetystön tämän vuoden raportissa № 1, eivät memeliläiset, enemmän kuin Berliini itsekään, kuitenkaan toistaiseksi ole sen tarkemmin presisoineet vaatimuksiaan.

Enemmän selvyyttä tässä suhteessa saattaa ehkä jo olla odotettavissa, kun, arvattavasti aivan lähiaikoina, uusi direktorio on saatu muodostetuksi, ja uudet maapäivät, luultavasti jonkin viikon kuluttua, ovat kokoontuneet ja ehtineet ryhtyä odotettavissa olevaan "Gleichschaltungs"-lainsäädäntöön. Mutta tulkoon tässä vielä kerran korostetuksi: Siitä, mitä memeliläiset haluavat, yhtä vähän kuin siitä, miten pitkälle Kaunasin hallitus on valmis menemään myönnytyksissään, asioiden kehitys ja ratkaisu ei lopullisesti riipu. Se riippuu, kuten aikaisemmissa raporteissani jo olen osoittanut, yksinomaan siitä, mitä Berliini tulee pitämään itselleen tarkoituksenmukaisimpana, silmällä pitäen omia kauas yli Memelin tähtääviä suurpoliittisia suunnitelmiaan. Kaunasilla ja Memelillä ei liene muita mahdollisuuksia kuin taipua sen edessä.

Niinpä tuntuukin nyt Kaunasin hallituksen lähimpänä konkreettisenä päämääränä olevan päästä, rauhassa, suoraan Berliinir kanssa jonkinlaiseen sopimukseen, joka ratkaisisi asian, ennen kuin Memelin maapäivät kokoontuvat.

Ministeri:

Edvardas Pajus

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Raunasissa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeriö Talin

Puassa 2/1 1939.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 89/39, VI-b.

Riia SSA 21 P:NÄ tammi KUUTA 19 39.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministe-
riölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N° 3, Liettuan ja Neuvostoliiton nykyisistä
väleistä.

Ministeri:

Edvardas Rabin

KAUNASISSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Riisassa 3 p:nä tammi kuuta 19 39.

7/270 Pal. 2 - 39.

27/1-39

Asia: Liettuan ja Neuvostoliiton
nykyisistä väleistä.

5 C26

Käydessäni viime kuussa Kaunasissa saatoin selvästi todeta sen huomattavan muutoksen, joka viime vuoden kuluessa on tapahtunut liettualais-venäläisissä suhteissa.

Aikaisemmin Liettuan johtohenkilöt keskusteluisaan ulkovaltojen edustajien kanssa johdonmukaisesti käyttivät jokaista tilaisuutta hyväkseen korostaakseen niitä hyviä ja luottamuksellisia suhteita, jotka vallitsivat Liettuan ja Neuvostoliiton välillä, ja alleviivataksaan, että Neuvostoliitossa Liettualla oli "ainoa todellinen ystävänsä", jonka tukeen se aina saattoi luottaa.

Neuvostoliiton lähettilään vaikutusvalta Liettuan johtaviin henkilöihin oli kautta vuosien ilmeinen. Hänen neuvojaan ja toivomuksiaan seurattiin miltei sokeasti. Hän esiintyikin Kaunasissa jonkinlaisena "pikkukuninkaana", jonka asema oli ihan toinen kuin muiden lähettiläiden.

Viime joulukuussa oli kuva täydellisesti muuttunut. Silmiinpistävästi vältettiin nyt koskettelemasta Liettuan aikaisempia suhteita Neuvostoliittoon. Puheen joskus kääntyessä Neuvostoliiton asennoitumiseen viime maaliskuussa, kun Puola

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

osoitti ultimaatuminsa Liettualle, tai viime syyskuussa, Tshekko-Slovakian kriisin yhteydessä, j.n.e., Liettuan johtohenkilöiden osanotto keskusteluihin säännöllisesti rajoittui olkainkohennuksiin.

Kuukausimäärin ei Neuvostoliitolla ole ollut lähettilästä Kaunasissa, ja jällelle jääneitten lähetystön jäsenien läsnäoloa tuskin huomataan. Eräs virkaveljeni kuvasi Neuvostoliiton edustuksen nykyistä ilmeistä syrjäanjoutumista sattuvasti sanoen, leikkiä laskien, että jos koko lähetystö lakkautettaisiin, sitä arvattavasti ei huomattaisi ennenkuin parin kuukauden kuluttua.

Ministeri:

Eduard G. Pavlov

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Pälvi

Piisam 22/1 1939.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 104/39, VI-b.

8/241 Pal. X-39.

Riia SSA 24 P: NÄ tammikuuta 19 39.

27/1-39

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY nro

5 C26

VIITTAUS: D. U. M. / 19

..... Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N° 4, Liettuan nykyiset suhteet Puolaan.

Ministeri:

Edvardas Tacia

KAUNASSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Riia:ssa 23 p:nä tammi kuuta 1939.

8/271 Sal. S. 39.

271-39

Asia: Liettuan nykyiset suhteet
Puolaan.

5 C26

Kuten viime kevään ja kesän raporteissani tiedoitin, liettualais-puolalaiset välit eivät diplomaattisten suhteiden tultua viime vuoden maaliskuussa solmituksi aluksi ollenkaan tahtoneet ottaa kehittyäkseen Puolan toivomaan suuntaan. Liettua pysyi itsepintaisesti passiivisen vastarinnan kannalla. Ne Puolan nimenomaiset vaatimukset, jotka Liettua, Puolan sille osoittaman ultimaatumien edessä, oli akseptoinut, se täytti — niukasti — mutta askelettakaan pitemmälle se ei mennyt. Kaikki ministeri Charwatnin ponnistukset päästä Puolan ja Liettuan todelliseen lähentymiseen näyttivät epäonnistuvan. Vielä viime elokuussa hänen yksityiskirjeensä minulle huokuivat mitä suurinta pessimismia tulevaisuuteen nähden.

Mutta syksyn kuluessa tapahtui muutos.

Tshekko-Slovakian tapahtumat avasivat brutealisesti Liettuan silmät ja tekivät sille selväksi, että sen oli viipymättä omaksuttava ihan uusia linjoja ulkopolitiikassaan, jos mieli teki ainakin yrittää säilyä Tshekko-Slovakian tapaiselta kohtalolta.

Epäröityään ensiksi, olisiko yksipuolinen suuntaus vain toiseen tai toiseen sen suurista naapureista — se on

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

joko Saksaan tai Puolaan — kenties Liettualle tarkoituksenmukaisen, Liettuan hallitus päätti ainakin periaatteessa koettaa tasapuolisesti parantaa suhteet niin hyvin Saksaan kuin Puolaan. +)

Hukkaamatta aikaa Kaunasin hallitus ryhtyi eri konkreettisiin toimenpiteisiin Memelissä ++), toivoen niiden avulla voidensa saada päiväjärjestyksestä poistetuksi Memelin kysymyksen, joka läpi vuosien oli ollut liettualais-saksalaisten välien pahimpana kompastuskivenä. Kuten viime raporteissani tästä asiasta olen tiedoittanut, Liettuan hallitus ei kuitenkaan näissä yrityksissään ole ainakaan toistaiseksi onnistunut. Päinvastoin on sinä hetkenä, kun tätä kirjoitan, Memelin kysymys kärjistyneemmässä vaiheessa kuin ehkä koskaan ennen. Mutta oivaltaen kiertämättömän välttämättömyyden saada Memelin kysymyksen selvitettyksi Saksaa tyydyttävällä tavalla, jotta Liettua voisi päästä niihin suhteisiin Saksaan, jotka nykyinen voimapoliittinen konstellatio Euroopassa sille kerta kaikkiaan sanalee, Kaunasin hallitus ei ole lannistunut pyrkimyksissään päästä tähän päämäärään. Nämä pyrkimykset ovat viime kuukausina muodostaneet ja muodostavat yhä edelleen Liettuan ulkopoliittikan a:n ja o:n.

Tätä taustaa vastaan on liettualais-puolalaisten välien viimeaikaista kehitystä arvosteltava.

Vaikka, kuten yllä mainitsin, päätös yrittää parantaa suhteet myöskin Puolaan periaatteessa muodosti oleellisen osan Liettuan viime syksynä omaksumasta uus-suuntauksesta, ei siitä alussa tahtonut tulla mitään enempää kuin aikaisemminkaan. Halu ryhtyä tämän päätöksen toteuttamiseen puuttui ilmeisesti. Se oli-

+) Kts. Kaunasin-lähetystön rap. № 14 7/XI 1938.

++) " " " " № 2 11/1 1939.

kin sentimentaalisesti ylen epämiellyttävä tehtävä, ja konkreettisesti sangen vaikea. Niin ollen tuli, kuten jo huomautin, alussa pääpaino pannuksi liettualais-saksalaisten suhteiden parantamiseen. Vasta kun huomattiin, että tämän päämäärän saavuttaminen oli melko leilla vaikeampi ja suurempia uhreja vaativa kuin mitä oli kuviteltu, ja vasta kun välttämättömyys saada täten syntyneessä kamppailussa Saksan kanssa selkänöja oli käynyt Liettualle ihan kouraantuntuvaksi, Kaunasin hallitus heitti syrjään sisäisen vastahakoisuutensa todenteolla yrittää lähentyä Puolaa.

Huomattuaan tämän Puola tietenkin mitä suurimmalla tarmolla tarttui täten vihdoin tarjoutuvaan mahdollisuuteen päästä -- n.k. läheisten suhteiden luomisen avulla -- sen vaikutusvallan saavuttamiseen Liettuassa, joka ei ainoastaan läpi vuosien ole ollut Puolan Baltianpolitiikan yhtenä pääpäämääränä, vaan joka tällä haavaa suorastaan on Puolan tärkeimpien etujen sanelema: Jollei Puolan nyt onnistu saada Liettuaa vaikutusvaltansa alaiseksi, niin tämä, inhimillisesti katsoen, tietää Liettuan luhistumista Saksan vaikutuspiiriin, Liettuan tulemistä jonkinlaiseksi Tshekko-Slovakian tapaiseksi saksalaiseksi vasallivaltioksi, mikä taasen ei ainoastaan merkitsisi Puolan Baltian-politiikan lopullista haaksirikkoa, vaan myöskin koko Puolan valtakunnan geostrateegista saartamista Saksan taholta. +)

Näin ollen oli enemmän kuin luonnollista, että viime syystalvena lähentyminen faktillisesti tapahtui Liettuan ja Puolan hallitusten välillä.

Todistuksena tästä minun ei tarvitse rajoittua huomauttamaan, että kaikki virkaveljeni Kaunasissa poikkeuksetta ovat

+) Kts. Kaunasin-lähetystän rap. № 1 1/I 1939.

sitä mieltä, että niin on asianlaita. Eikä minun tarvitse rajoittua vain mainitsemaan Liettuan ulkoministerin minulle nimennä sanoneen, että liettualais-puolalaiset suhteet hänen vakauksensa mukaan tällä haavaa voidaan liioittelematta leimata hyväksi. Ja edelleen minun ei tarvitse tyytyä esittämään todistuksena tästä ministeri Charwatin loistavaa tuulta ja sitä kohteliaisuutta, jota mielenosoituksellisesti hänelle kaikkialla Kaunasissa nyt osoitetaan, vaan voin konkreettisina esimerkkeinä taapahtuneesta lähentymisestä luetella seuraavat tosiseikat:

1°) "Sanomalehtisopimus" on saatu aikaan, jossa molemminpuolisesti sitoudutaan välttämään hyökkäyksiä ja epäsuopeita kirjoituksia toista valtiota vastaan, ja jossa luvataan yrittää tasoittaa syntyviä erimielisyyksiä ja myötävaikuttaa keskinäiseen ymmärtämykseen. — Tällä sopimuksella on jo ollut myönteiset vaikutuksensa.

2°) Kauppasopimus on niinkään aikaansaatu — suurten vaikeuksien ja huomattavien myönnytysten jälkeen. Kevään ja kesän kuluessa oli moneen otteeseen yritetty päästä siihen, mutta aina tuloksetta. Nyt joulukuussa, äkkiä valtaanpäässeeseen nopean mielialan vallitessa, päästiin sen allekirjoittamiseen kymmenessä päivässä. +)

3°) Kaunasin hallitus on arkailematta osoittanut haluan saada Vilnan kysymyksen päiväjärjestyksestä poistetuksi. Sen huomattavin toimenpide tässä suhteessa oli "Vilnan vapauttamisseuran" lakkauttaminen, mikä epäilemättä oli Kaunasin hallitukselle ylen vaikea ja raskas tehtävä, ja sitä paitsi sille sisä-

+) Kun tämä sopimus on tullut ratifioituksi, ja sen teksti on saatavissa, on lähetystö tietenkin tekevä selkoa sen sisällöstä ja merkityksestä.

poliittisesti suorastaan vaarallinen. Mutta se oli välttämätön, ensi askelena Vilnan kysymyksen likvidoinnin tiellä. Ja jos huhut pitävät paikkansa, että liettualainen konsulinvirasto aiotaan perustaa Vilnaan, ja että Kaunasiin tullaan rakentamaan presidentinlinna osoitukseksi siitä, ettei Kaunasia enää pidetä vain maan väliaikaisena pääkaupunkina, niin voidaan sanoa, että todella huomattavasti jo on lähestytty Vilnan kysymyksen lopullista likvidoinnista. +)

Mutta joskin ylläesitetyn mukaan Liettuan ja Puolan hallitukset — kiitos pääasiassa ensinmainitun myöntyväisyyden — viime kuukausina epäilemättä ovat päässeet keskinäiseen lähentymiseen ja liettualais-puolalaisten suhteiden kieltämättömään normalisoitumiseen ja parantumiseen, on silti kaikessa tässä olemassa suuri "aber".

Ollessani viime kuussa Kaunasissa minun ei tarvinnut vilkaista kovinkaan kauas kulissien taakse, ennenkuin huomasin, että ilmakehän parannus liettualais-puolalaisissa suhteissa, mitä Liettuaan tulee, rajoittuu yksinomaan virallisiin piireihin. Hallitusryhmien ulkopuolella olevissa intellektuaalisissa, sotilaallisissa, hallinnollisissa ja taloudellisissa piireissä, samaten kuin Liettuan kansan laajemmissa massoissa (mikäli poliittista ymmärtämystä niissä ollenkaan löytyy), on mieliala vallan toinen. Niissä vallitsee vanha viha ja epäluottamus Puolaa kohtaan yhtä elävänä ja voimakkaana kuin aikaisemmin. Se onkin luonnollista, kun ottaa huomioon, miten ikivanhat, syvät juuret tällä vihamielisyydellä on, ja miten häikäilemättömästi sitä aina viime aikoihin asti on lietsottu. Esimerkkeinä Liettuassa yhä edelleen vallitsevista tun-

+) Liettuan perustalaissa on kuitenkin edelleen artikla, jonka mukaan Vilna on Liettuan pääkaupunki.

teista Puolaa kohtaan otan tähän vain kaksi lausuntoa, joista toisen teki minulle eräs korkeassa asemassa oleva siviilihenkilö ja toisen eräs korkea upseeri, ollessani viime kuussa Kaunasisa: "Me tunnemme puolalaiset vuosisatojen takaa. Me tiedämme liiankin hyvin, minkälaisia epäluotettavia roistoja (Schurken) he kaikki ovat." Ja toinen: "Vilnan anastaminen on edelleen avoin haava sydämessämme, ja se tulee sellaisena pysymään."

Voisin lisätä vielä monta esimerkkiä, mutta se lie-
nee turhaa. **Saatan** joka tapauksessa todeta, että viimeaikojen ulkonaisesti niin ilmeinen parannus Liettuan ja Puolan väleissä on sangen pinnallinen, että siitä puuttuu luotettava pohja, että se, mitä Liettuaan tulee, on mitä suurimmassa määrin puhdas konjunkturi-ilmiö, joka johtuu ei suinkaan etupäässä siitä ulkopoliittisesta yleisestä uus-suuntauksesta, jonka Liettua viime syksynä havaitsi välttämättömäksi, vaan pääasiallisesti siitä pettymyksestä, jonka vaikeus päästä hyvin suhteisiin Saksaan synnytti, ja siitä pelosta ja selkänöjen tarpeesta, jonka Saksan Memelinpolitiikka aiheutti. Jos nämä konjunktuurit muuttuisivat, jos Memelin kysymys ja Liettuan välit Saksaan järjestyisivät tavalla, joka edes kutakuinkin olisi Liettuan akseptoitavissa, luulen puolestani niiden paikan päällä olevien tarkkailijain olevan täysin oikeassa, jotka uskovat, että niin hyvin Liettuan kansan kuin tämän maan johtavien piirien enemmistö olisi valmis ratkaisevasti kallistumaan Saksaan päin.

Tämän ymmärtämiseksi on muistettava, että suuren yleisön keskuudessa Saksaa ei koskaan ole Liettuassa vihattu läheskään yhtä paljon kuin Puolaa, ja että Memel, joka ei milloinkaan aikaisemmin ole kuulunut Liettuaan, ja joka sitä paitsi on puhtaasti saksalainen, ei tavalliselle liettualaiselle miehelle

merkitse likimainkaan yhtä paljon kuin hänelle suorastaan "pyhä" Vilna .

Hallituspiireissä taasen käsitetään luonnollisesti, että Puolan ystävyys on kaikkea muuta kuin epäitsekkäs, että tämän ystävyyden takana piilevät yhtä häikäilemättömät hegemoniapyrkimykset kuin konsanaan Saksan politiikan takana, ja että nämä saattavat muodostua Liettualle ihan yhtä vaarallisiksi kuin Saksan tavoitteet.

Toiselta puolen se käsitys on aivan yleinen Liettuassa, että "ystävyyss" Saksan kanssa — mikäli se vain käy mahdolliseksi — olisi Liettualle taloudellisesti, sotilaallisesti ja sivistyksellisesti edullisempi kuin "ystävyyss" Puolan kanssa.

Näin ollen on ymmärrettävissä, että — jos Liettuun väistämättömäksi kohtaloksi tulee alistua jommankumman suuren naapurinsa vaikutusvallan alaiseksi — nojautumista Saksaan laajoissa liettualaisissa piireissä pidetään pienempänä pahana kuin nojautumista Puolaan.

Täten on ehdottomasti paikallaan tällä haavaa, par'aikaisessa käymistilassa, noudattaa varovaisuutta arveluissaan siitä, minkälaisiksi Liettuun ja Puolan välit vastaisuudessa todella muodostuvat. Se, samaten kuin Liettuun olojen kehitys niin monessa muussakin suhteessa, riippuu siitä, miten Memelin kysymys, laajimmassa merkityksessään, ratkeaa, miten Saksa tulee kohtelemaan Liettuaa sinä ratkaisevana aikana, joka nyt on edessä.

Ministeri:

Eduard H. Paal

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeriö Pöytä

22/2 1939

Min/101.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 238/39, VI-b.

Riia SSA 22 P:ÄÄ helmi KUUTA 19.39.

VIITTAUS: _____ N

P:ÄÄ _____ KUUTA 19 P:TTY _____ nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

№ 5, Baltianmaiden välisistä suhteista.

Ministeri:

Edvard H. Taim

KAUNASI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Riia ssa 22 p:nä helmikuuta 1939.

15/242 Val. 3 - 39.

24/2 - 39 ?

Asia: Baltianmaiden välisistä
suhteista.

5 C26

Palattuani eilen illalla Kaunasista katson syytä olevan ensi työnä, täydennykseksi Riian lähetystön viime raporttiin № 9, kertoa, että Liettuan hallituspiireissä katsotaan Baltianmaiden keskinäisten suhteiden aivan viime aikoina huomattavasti parantuneen.

Latvian ja Liettuan välisten suhteiden paranemisen oireista mainitsin jo Riian-lähetystön yllämainitussa raportissa № 9.

Mitä Latvian suhtautumiseen Viroon tulee, oltiin Kaunasissa sitä mieltä, että viimeaikaisen molemminpuolisen, huolestuttavan närkästymisen ja vieraantumisen jälkeen käänne parempaan päin on tapahtumaisillaan. Viime Baltianmaiden ulkoministerien konferenssin yhteydessä ilmenneissä tilaisuuksissa Latvian ulkoministeri oli suorastaan silmiinpistäväällä tavalla osoittanut haluan osaltaan vetää ristin yli latvialais-virolaisten kahnausten ja vilpittömästi pyrkiä sellaisiin väleihin Viron kanssa, kuin näiden maiden niin monessa suhteessa identtiset edut vaativat. Sitä paitsi oli Kaunasissa saatu se vaikutelma, että henkilökohtaisesti Muntersin ja Selterin välillä oli syntynyt eräänlainen lähentyminen ja entistä ainakin jossain määrin pa-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rempi yhteisymmärrys.— Muistankin puolestani Muntersin, puhuesani hänen kanssansa Baltianmaiden ulkoministerien äskeisestä konferenssista, sanoneen minulle suunnilleen seuraavaa: "Jos vain jaksaa kuunnella Selterin hidasta puhetta ja pysyä keskeyttämättä hänen ajatustenjuoksuaan, niin hänen kanssansa ei suinkaan ole mahdotonta neuvotella, jopa päästä järkeviin tuloksiinkin — sen totesin Kaunasissa."

Myös Viron katsotaan, Kaunasin hallituspiireissä, puolestaan ilmaiseen selvää halua parantaa suhteitaan molempiin toisiin Baltianmaihiin, ja viimeaikaisten eristäytymispyrkimystensä jälkeen jälleem lähestyä niitä. Merkinä tästä pidetään Viron odottamattoman positiivista osanottoa viime ulkoministerikonferenssin töihin, samaten kuin kenraali Laidonerin äskettäin Lietuan armeijan päällikölle kenraali Raštikis'ille osoittamaa kutsua saapua Tallinnaan Viron itsenäisyyspäiväksi, ja ulkoministeri Selterin vastaavaa kutsua ministeri Muntersille.

Etenkin viimeainittu kutsu — johon minkäänlainen pakko ei ollut olemassa, päinvastoin ^{*)} — tuntuu kieltämättä merkille pantavalta oireelta mielialan muutoksesta Virossa, katsoen siihen, että juuri ministeri Munters henkilökohtaisesti, hänen menneisyytensä, hänen politiikkansa ja hänen otteensa ja esiintymisensä yleensä ovat olleet Viron erikoisen vastenmielisyyden, arvostelun ja paheksumisen kohteena.

Mitä kenraali Raštikisin kutsumiseen tulee, väitti minulle Viron lähettiläs Kaunasissa, ministeri Varma, että se

*) Vrt. Baltianmaiden ulkoministerien viime konferenssin päättöpöytäkirjan kohta Ad III,5, jossa nimenomaan sovitaan siitä että tahtomatta millään tavoin loukata niitä perinteitä, jotka ovat muodostuneet kolmen vallan välille niitten itsenäisyyspäivien viettotapaan nähden, hallitukset lähettävät virallisia edustajiaan seuraavan kerran vasta näitten maitten itsenäisiksi julistamisen 25-vuotisjuhliin.

oli tapahtunut kenraali Laidonerin omasta aloitteesta. Sen luonnollisena päämääränä on yritys parantaa niitä vähemmän sydämellisiä suhteita, jotka tähän saakka ovat vallinneet Viron ja Liettuan sotilasjohtojen välillä. Siihen, että näin on ollut asianlaita, on ollut olemassa useita syitä. Puhumattakaan siitä, että kenraali Raštikisin edeltäjät eivät liene olleet sellaisia, että Virossa olisi tunnettu erikoista halua lähempään kosketukseen heidän kanssansa, ovat ulkopoliittiset tekijät — ensisijassa tietenkin liettualais-puolalaiset välit — olleet myötävaikuttamassa siihen, että Laidoner demonstratiivisesti on pidättäytynyt jokaisesta ystävällisyyden eleestä Liettuaa kohtaan. Niinpä ei Virossa otettu kuuleviin korviinkaan Liettuan taholta vuosien kuluessa epävirallisesti lausuttuja toivomuksia lähemmästä kosketuksesta Viron ja Liettuan armeijojen kesken. Ja vielä niin myöhään kuin n. 1½ vuotta sitten Laidoner lienee kieltäytynyt vastaanottamasta hänelle tarjottua liettualaista suurristiä. - Kaiken tämän johdosta Liettuan sotilaspiireissä syntyneen mielialan parantamiseksi kenraali Laidoner — hankittuaan, kuten ministeri Varma minulle avoimesti sanoi, varmuuden siitä, että kenraali Raštikisin kutsuminen Viroon ei tällä haavaa Varsovassa eikä Berliinissä herättäisi mielipahaa — nyt katsoi hetken tulleen tällaisen kohteliaisuuseleen tekemiseksi. Mutta sen lisäksi, vakuutti ministeri Varma, ei Raštikisin käynnillä ole mitään konkreettista kantavuutta, eikä se, nimenomaan, merkitse minkäänlaisen lähemmän yhteistyön alkamista Viron ja Liettuan armeijojen kesken.

Kenraali Raštikis'ista, ~~xxx~~ josta Suomessa ei kai paljoa tiedetä, tulkoön lyhyesti mainituksi, että hän kuuluu niihin verrattain harvoihin liettualaisiin upseereihin, jotka

ovat saaneet sotilaskasvatuksensa Saksassa, ja että häntä pidetään Saksaan päin kallistuvana. Hän tekee järkevän ja määrätietoisen miehen vaikutuksen, ja hän on yksi niitä ei kovin lukuisia liettualaisia johtohenkilöitä, joita Kaunasin diplomaattipiireissä yleisesti kunnioitetaan. Armeijan ja suojeluskuntien pitäminen sisäpoliittisten riitojen ulkopuolella — mikä Liettuassa ei ole mikään helppo tehtävä — sanotaan olevan hänen pääpyrkimyksensä poliittisessa suhteessa, samalla kuin hän henkilökohtaisesti kulissien takana näyttellee huomattavaakin poliittista osaa, hänellä kun sanotaan olevan suuri vaikutusvalta presidentti Smetonaan.

x

x

x

Ennen lähtöäni Kaunasiin minulla ei ollut tilaisuutta keskustella ministeri Muntersin kanssa hänen kutsumisestaan Viroon. Muntersin palattua tältä matkaltaan olen tietenkin ottava asian hänen kanssansa puheeksi. Mikäli hän silloin kertoo jotakin tiedoittamisen arvoista sen lisäksi, minkä jo yllä olen esittänyt tämän kutsun symptomaattisesta merkityksestä, olen luonnollisesti siitä raportoiva.

Ministeri:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Palin

25/2 1939.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 263/39, VI-b.

Riia SSA 25 P:ÄÄ helmi KUUTA 19 39.

VIITTAUS: N

P:ÄÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriölle

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin
N° 6, Liettuan ja Puolan välit.

Edvard G. Taim

KAUNASI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Riia ssa 25 p:nä helmi kuuta 1939.

17/242 Pal. S. 39.

28/2-39

Asia: Liettuan ja Puolan välit.

5 C26

Ollessani viime ja tällä viikolla Kaunasissa vahvistui minussa se käsitys Liettuan ja Puolan nykyisistä väleistä, jonka jo viime joulukuun käynnilläni Kaunasissa sain niistä, ja jonka mukaan niiden todellinen laatu, ainakin toistaiseksi, oleellisesti eroaa niiden virallisesta julkisivusta.

Kaunasin lähetystön tämän vuoden raportissa № 4, 23/I, esitin jo tämän käsitykseni ja perustelin sitä yksityiskohtaisesti. Tyydyn sen vuoksi tässä lyhyesti ensiksi tehostamaan, että se ulkoneaisesti kieltämättä ilmeinen parannus liettualais-puolalaisissa suhteissa, jota Kaunasin virallisissa piireissä eksponoidaan, ainakin vielä rajoittuu yksinomaan ahtaimpiin hallituspiireihin. Näiden ulkopuolella vallitsee yhä edelleen vanha, intohimoinen viha ja syvälle juurtunut epäluulo Puolaa kohtaan. Kuvaavasti tämä ilmenee siinä, että hallituksen Puolan-politiikka paljon laajemmassa määrin kuin sen myöntäväisyys Saksan edessä on — monien muiden vanhempien sisäpoliittisten syiden ohella — aiheena siihen yleiseen tyytymättömyyteen, joka maassa vallitsee, ja joka — sivumennen sanoen — varmastikin jo kauan sitten olisi johtanut nykyisen regime'in kukistamiseen, ellei oppositio olisi niin heterogeenisesti kokoonpantu, ja ellei siltä niin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

täydellisesti puuttuisi johtajahenkilöllisyyksiä, kuten näitä asioita koskevissa raporteissani aikaisemminkin olen huomauttanut.

Toiseksi haluan tässä viime Kaunasin-käynnilläni vahvistuneena käsityksenäni korostaa, että myöskin Liettuan hallituspiirien "puolalais-ystävällisyys" edelleen on ylen pinnallinen ja kaikesta päättäen helpostikin voi muuttua. Sängen yleisesti arvelaan Kaunasin diplomaattipiireissä, että jos vain Memelin kysymyksen nykyinen kärjistyneisyys saataisiin tasoitetuksi jollakin Liettuan kutakuinkin akseptoitavissa olevalla tavalla, ja Liettuan hallituksen nykyinen jokapäiväinen yllätysten pelko siten häviäisi, ja jos modus vivendi'in päästäisiin, joka tietäisi Memelin pysymistä Liettuan ainakin muodollisen suvereniteetin alaisena, niin se katsantokanta, jonka mukaan luopuminen lähentymisestä Puolaan ja suuntaus Saksaan nykytilanteessa olisi Liettualle edullisin, helposti voisi päästä vallalle myöskin Liettuan johtavissa piireissä.

Kuten muistettaneen aikaisemmista raporteistani tämä kanta ei vain ole aika levinnyt suuren yleisön keskuudessa Liettuassa, vaan esitettiin se monelta viralliseltakin taholta jo siinä neuvottelukokouksessa, johon Liettuan hallitus viime syksynä Tšhekkoslovakian tapahtumien jälkeen oli kutsunut kaikki lähettilänsä y.m., ja jossa päätettiin Liettuan välttämättömästä ulkopoliittisesta uussuuntauksesta. Silloin tätä katsantokantaa, kuten tiedoitin, ei kuitenkaan hyväksytty, vaan päätettiin ainakin aluksi yrittää tasapuolisesti parantaa suhteita niin hyvin Puolaan kuin Saksaan. Tämän mukaisesti onkin tähän saakka toimittu, mutta merkille pantavaa on, että miltei kaikissa niissä keskusteluissa, jotka minulla viime Kaunasin-käynnilläni oli liettualaisten johtohenkilöiden kanssa, seuraava ajatus ilmenee, puettuna enemmän tai

vähemmän selviin sanoihin:

"Me olemme lojaalisesti yrittäneet päästä hyviin suhteisiin Puolaan, ultimatumien akseptoinnin jälkeen. Tällaisiin suhteisiin onkin päästy — mutta yksinomaan sen kautta, että me, liettualaiset, olemme tehneet kaiken voitavamme tyydyttäksemme puolalaisia. He, sitä vastoin, eivät ole tehneet mitään, ei ainakaan mitään, joka asialliselta kantavuudeltaan ja psykologiselta merkitykseltään läheskään vastaisi meidän tekojamme. Elleivät puolalaiset nyt vähitellen ryhdy tyydyttämään meidänkin toivomuksiamme ja tällöin ensi sijassa korjaamaan niitä huutavia vääryyksiä, jotka he vuosien kuluessa ovat tehneet Vilnan alueella asuville liettualaisille, niin liettualais-puolalaisten suhteiden viimeaikainen positiivinen kehitys ei voi jatkua, vaan meidän täytyy ottaa harkitsevaksemme toista asennoitumista."

Voi olla eri mieltä siitä, ovatko todella liettualaiset tehneet kaiken voitavansa, eivätkä puolalaiset yhtään mitään. On näet muistettava, että esim. puolalaisen vähemmistön kohtelussa Liettuassa ei sanottavia parannuksia tähän mennessä ole voitu huomata, ja että Liettuan hallitusmuodossa edelleen löytyy määräys, jonka mukaan Vilna on Liettuan pääkaupunki, j.n.e. Muistissa on myöskin pidettävä, että Puola esim. kauppasopimuksessaan Liettuan kanssa teki huomattavia myönnytyksiä Liettuan eduksi ja että Puola yleensä kieltämättä on osoittanut itsensähillintää suhteissaan Liettuahan. — Mutta vissi perä on kuitenkin kieltämättä ylläsanotussa liettualaisessa katsantokannassa. Ja joka tapauksessa se vallitsee Liettuan taholla.

Oivaltaen tämän, on Puola, aivan äskettäin, ilmoittamalla, että "tieteellinen liettualainen seura Vilnassa" jälleen saa ruveta toimimaan, tehnyt eleen, jolla saattaa tulla olemaan ehkä huomattavakin vaikutus liettualais-puolalaisiin suhteisiin. —

Tämän toimenpiteen mahdollisen merkityksen vuoksi tulkoon siitä pari sanaa tässä sanotuksi.

Jo ennen maailmansotaa toimi Vilnassa tieteellinen liettualainen seura, joka Venäjän vallan aikana oli liettualaisen kansallistunteen kehittämisen tyyssijana. Sen sivistyksellinen ja poliittinenkin merkitys oli Venäjän aikana liettualaisille suuri: seuran onnistui koota huomattavia kokoelmia liettualaisen kansan historian ja sivistyksen muistoesineitä, ja sen suojissa saattoivat lukea liettualaiset merkkihenkilöt hiljalleen toimia liettualaisten kansallisten tulevaisuuspyrkimysten hyväksi. Vilnan tultua Liettuasta erotetuksi, seuran toimintamahdollisuudet hävisivät miltei täydellisesti, ja sen käytännöllinen merkitys kävi mitättömäksi. Mutta sentimentaalisesti se edelleen oli koko Liettuan kansalle erikoisen kallisarvoinen laitos, ja kansalliselta liettualaiselta kannalta sen kokoelmat kieltämättä olivat suurarvoiset. Niinpä ei Puola käynytäkään siihen käsiksi niinä pitkinä vuosina, jolloin muuten liettualaisuus kaikissa ilmenemismuodoissaan häikäilemättömästi tuhottiin Vilnan alueella. Vasta viime keväänä, kun diplomaattiset suhteet jo olivat olleet solmittuina muutamia kuukausia, Puolan hallitus lakkautti seuran ja takavarikoi sen kokoelmat, jonkinlaisena kostotoimenpiteenä siitä, että Liettuan uuteen, toukokuussa voimaan astuneeseen hallitusmuotoon oli säilytetty määräys, että Vilna on Liettuan pääkaupunki.

Nyt ollaan kuitenkin, kuten kerroin, Puolassa valmiita sallimaan seuran jälleen aloittaa toimintaansa — tosin toisella nimellä ja uudella johdolla sekä jonkinlaisen puolalaisen "commissaire" in valvonnan alla.

Tämän toimenpiteen vaikutukset liettualais-puolalaisiin suhteisiin saattavat, kuten jo sanoin, muodostua ehkä

käänteentekeviksikin, jos se lojaalisesti toteutetaan Puolan ta-
holta. Samaten monet muutkin teot ovat Puolan mahdollisuuksien
rajoissa, joiden avulla todella voitaisiin päästä pysyväiseen
parannukseen Liettuan ja Puolan väleissä ja luoda luotettava
pohja näiden maiden vastaiselle todelliselle lähentymiselle. Mutta
toistaiseksi suhtaudutaan Liettuassa hyvinkin skeptillisesti kaik-
kiin Puolan otteisiin ja aikeisiin. Arvosteltaessa liettualais-
puolalaisia suhteita ei niin ollen voi sanoa muuta, kuin että
ne edelleen tällä haavaa ovat ylen labiilit, kuten ylläolevasta
riittävän selvästi ilmenee, ja että niiden vastainen kehitys
riippuu niin monesta vielä tuntemattomasta tekijästä, ettei ku-
kaan varmuudella voi ennustaa, tuleeko se muodostumaan positii-
viseksi tai negatiiviseksi näiden maiden todellisen lähentymisen
kannalta katsottuna.

Ministeri:

Edvard H. Paasikallio

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa oleva lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Felin

Riissa 8/9 1939.

RIIA S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ nro 285/39, VI-b.

Riia S S A 3 P: N Ä m a a l i s k u u t a 19 39.

VIITTAUS: _____ N

P: N Ä K U U T A 19 P: T T Y nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeri-
ölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N° 7, Memelin kysymys.

Ministeri:

Edvard Hj. Palm

20/242 Pal. S-39.
4/2-39
5 C26

KAUNASI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Riia:ssa 3 p:nä maalisk. kuuta 1939.

20/242 Val. S-39.

Asia: Memelin kysymys.

49-39

5 C26

Mitään lopullisesti ratkaisevaa ei Memelin kysymyksessä ole tapahtunut sen jälkeen kuin minä joulukuun Kaunasin käynnilläni saamieni tietojen ja vaikutelmien perusteella laadin Kaunasin lähetystön raportit № 17, 26/XII-38, № 1, 1/1 ja № 2, 11/I-39. Kuitenkin on tilanne tänä aikana kehittynyt tavalla, joka kannattaa tulla paperille pannuksi.

Ensimmäiseksi tulkoon tällöin kiinnilöydyksi, että Hitler ei vielä kukaan tunnu, kaikesta päättäen, Memelin kysymyksessä "sanoneen viimeistä sanaansa", josta kieltämättä kaikki riippuu, ja että tämän johdosta Wilhelmstrasse yhä edelleen pysyy sfinksimäisenä. Näin ollen Liettua ei ole päässyt hartaasti toivomiinsa suoraanisiin keskusteluihin Berliinin kanssa aikaansaadakseen modus vivendi"n, joka poistaisi nykyisen epävarmuuden. Ulkoministeri Urbšysin Liettuan taholta ehdotetusta Berliininmatkasta ei ole tullut mitään, eikä se enään tapahtunekaan. Liettuan uusi lähettiläs Berliinissä, ministeri Škirpa, joka on ollut siellä joulukuun alusta asti, pääsi vasta muutamia päiviä sitten jättämään valtakirjansa kanslerille, ja tähänastisissa, tietysti vain puolivirallisissa keskusteluissaan Auswärtiges Amtissa hän on vain saanut vältteleviä vastauksia

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Memeliä koskeviin tiedusteluihinsa.

Memeliläiset itse tuntuvat nekin jääneen ilman konkreettisia ohjeita Berliinistä. Heidän johtajansa eivät ole täsmällistyneet vaatimuksiaan, joita he esittivät viimeisyksiyksen vaalitaistelun aikana, ja jotka pysyivät huomattavan epämääräisten lauseparsien puitteissa (Kts. Kaunasin lähetystön rap. № 17, 26/XII-38). Siitä, milloin Memelin joulukuussa valitut maapäivät tulevat kokoontumaan — jota jo viikkokausia on odotettu mutta mikä eri verukkeilla tähän asti on saatu lykättyksi — ei vieläkään tiedetä mitään. Syy tähän on luonnollisesti siinä, että Memelin uusi direktorio, Berliinin direktiivien puitteissa, ei vielä tiedä, mitä sen on lausuttava ohjelmapuheessaan, pyytäessään, statuuttien mukaan, maapäivien luottamuslausetta.

Tästä kaikesta tuntuu selvästi ilmenevän, että Hitler ei katso syytä olevan pitää kiirettä määrätessään kantansa Memelin suhteen, lähitulevaisuutta silmälläpitäen, josta taasen vuorostaan voitane tehdä se johtopäätös, ettei Memelin kysymys, verrattuna muihin nyt päiväjärjestyksessä oleviin kysymyksiin, tällä haavaa suurestikaan kiinnosta häntä.

Kirjoittaessani Kaunasin lähetystön tämän vuoden raporttia № 1, 1/1, otaksuttiin maailmassa verrattain yleisesti, että Saksan lähimpänä ulkopoliittisena päämääränä tulisi olemaan Ukrainan kysymyksen virittäminen muodossa tai toisessa. Lähtien siitä, että näin todella saattoi olla asianlaita, analysoin Memelin merkitystä Saksalle sen tällaisten suunnitelmien toteuttamisessa. Tehostin silloin, että Memelin kysymys sellaisenaan — se on kysymys Memelin saksalaiselle väestölle taattujen oikeuksien kunnioittamisesta, tai saksalaisen väestön asuman alueen

jälleenliittämisestä Saksaan "Mein Kampf"-ohjelman mukaan — ei suinkaan muodostanut esillä olevien ongelmien pääsisältöä, vaan että ensi sijassa oli kysymys siitä, miten Memelin Liettualle aiheuttamaa pulmaa tehokkaimmin voitaisiin hyväksikäyttää Saksan itäsuunnitelmia silmälläpidettäessä.

Kaikki se, mikä silloin tässä suhteessa esitin, tulee kaiketi pitämään paikkansa, kun nämä suunnitelmat aikanaan toden-
teolla joutuvat toteuttamisasteeseensa.

Mutta lähitulevaisuutta silmälläpitäen katsoin jo yllä-
senotussa raportissani aiheelliseksi korostaa, että mielestäni Ukrainaa koskevien saksalaisten suunnitelmien suhteen niin monet tekijät tuntuivat siksi epävarmoilta ja hämäriltä, että ainakin toistaiseksi vissiin skeptillisyyteen saattoi olla aihetta. Näyt-
tääkin siltä, kuin minä tässä olisin ollut oikeassa. Kuten Riian lähetystön raportissa № 9, 14/2-39, jo huomautin, viittaavat näet monet merkit siihen, että Ukrainan kysymys on joutunut taka-
alalle ja jätetty vastaisuuden varaan, kypsyäkseen ja tullakseen riittävästi valmistelluksi. Sikäli kuin Memelin kysymys on rengas-
näissä Saksan itäsuunnitelmissa, on se siis nyt menettänyt ajan-
kohtaisuuttaan. Tämä taasen selittää riittävästi, että Berliini tahallisesti jättää toistaiseksi määrittelemättä tavoitteitaan Me-
melin suhteen ja virallisesti pysyy aktiivisemmin puuttumatta asi-
oiden kulkuun siellä, hyvin tietäen että se kehitys, joka alkoi viime syksynä, omalla painollaan joka tapauksessa ja sangen no-
peasti vie Memelin täydelliseen "natsilaistumiseen", Memelin ja Kaunasin siteiden höllentymiseen, Liettuan heikentymiseen ja Sak-
san otteen vahvistumiseen Liettuaan.

Memelissä on näet se kehitys, jonka tätä asiaa koske-
vissa raporteissani olen kuvannut sanoilla "natsilaistuttaminen"

ja "danzigilaistuttaminen", viime viikkoina edistynyt valta-askelin. Kaikki ne kansallisosialismin maailmankatsomukselliset, poliittiset, sotilaalliset ja yhteiskunnalliset järjestöt, jotka ovat olemassa kolmannessa valtakunnassa, on perustettu Memelissä toinen toisensa jälkeen: "Memeldeutscher Kulturverband", jonka tehtävänä on "die deutsche und damit die nationalsozialistische Kultur und das neudeutsche Gedankengut zu pflegen"; "SA" niminen järjestö, jonka univormu on ruskea niinkuin Saksan vastaavan järjestön, ja jonka tehtävänä on "den Fortschritt und den Ausbau der nationalsozialistischen Bewegung im Memelland zu gewährleisten" ja "freiwillig und mit fanatischer Einsatzbereitschaft für die nationalsozialistische Idee zu kämpfen"; "Ordnungsdienst", jonka univormu on musta kuin Saksan "S.S."-järjestön, ja jonka tehtävät eräänlaisina poliisijoukkoina vastaavat "S.S":n tehtäviä; "Neumann-Jugend", joka vastaa Saksan Hitler-Jugendia⁺⁾ ; "Arbeitsgemeinschaft" kopioituna Saksasta; j.n.e. "Heil Hitler" tervehdys sallitaan, Liettuan presidentin kuvat on poistettu alueen autonomisista ~~virastoista~~ ~~virastoista~~ virastoista, kouluista y.m. Liettuan valtakunnanvaakuna on autonomisten virastojen leimoissa korvattu Memelin vaakunalla, Liettuan lippua ei käytetä, vaan Memelin kaupungin, j.n.e.

Kaiken tämän Kaunasin hallitus on antanut tapahtua ei vain hiljaisella suostumuksellaan, vaan on pääministeri Mironas virallisesti selittänyt, että Liettuan hallitus ei aiokaan vastustaa, että Memelin alueen ongelmat ratkaistaan "im Geiste der nationalsozialistischen Ideologie", ja että memeliläiset vapaasti järjestävät elämänsä kansallissosialistisen maailmankatsomuksen ja

⁺⁾ Memelin saksalaisten Führer on eräs tri Neumann, joka aikoinaan tuomittiin monivuotiseen kubitushuonerangaistukseen valtionvastaisesta toiminnasta, mutta viime syksynä armahdettiin.

saksalaisen esikuvan mukaisesti.

Suorastaan aktiivisesti on Kaunasin hallitus myötävai-
kuttanut ylläselostettuun kehitykseen eri toimenpiteillä. Joukon
niitä luettelin Kaunasin lähetystön tämän vuoden raportissa № 2,
ll/L. Niiden lisäksi tulkoon tässä kerrotuksi, Kaunasin hallituk-
sen päättäneen, että vastaisuudessa Memelin maapäivien jäsenten
ei enää tarvitse vannon uskollisuudenvalaa Liettuan presidentille
ja hallitukselle. Mainitsemista ansaitsee myös määräys, että vast-
edes memeliläisten passeissa nimenomaan on sanottava haltijan ole-
van "citoyen du territoire de Memel".

Kuten näkyy, ovat viime viikkojen kuluessa siteet
Kaunasin ja Memelin välillä äärettömästi höllentyneet. Se tosi-
seikka, että Memel vielä on Liettuan suvereniteetin alainen, il-
menee enään oikeastaan vain siinä, että Memelissä on Liettuan
hallituksen nimittämä kuvernööri ja pieni liettualainen varuskunta
että memeliläiset suorittavat asevelvollisuuttaan Liettuan armei-
jassa, että Liettualla on vapaa ja täysi käyttöoikeus Memelin
satamaan ja oikeus pitää alueella valtion tullivirkkailijoita, ja
että tullilaitos, rautatiet ja posti ovat valtakunnan.

Mutta kuvernöörin merkitys on käynyt mitättömäksi.
Tärkeintä prerogatiiviaan, veto-oikeuttaan, joka kuvernöörillä on
Liettuan valtion etujen vaarinottamiseksi, uusi, viime syksynä
nimitetty kuvernööri ei kertaakaan vielä ole käyttänyt, vaikka
juuri hänen aikanaan siihen olisi pitänyt olla enemmän aihetta
kuin koskaan aikaisemmin.

Vain ajankysymys lienee, milloin varuskunta poiste-
taan ja milloin memeliläiset vapautetaan asevelvollisuudesta Liet-
tuan armeijassa.

Sataman käyttöoikeus, ja mitä siihen kuuluu, muo-

dostaa luonnollisesti Liettualle asian ytimen. Siitä se tuleekin varmasti viimeiseen saakka yrittämään pitää kiinni. Mutta paljonpuhuva oire on, että Kaunasin hallitus äskettäin myönsi melkoiset määrärahat Šventoji-nimisen, n. 20 kilometria pohjoiseen päin Memelin alueen rajalta, puolitiellä Latvian rajalle, sijaitsevan kalastajasataman rakentamiseksi todelliseksi kauppasatamaksi — niin vähän lupaava kuin tämä hanke satamateknillisesti lieneekin. Mutta Šventoji on ainoa kysymykseen tuleva satamantapainen paikka Liettuan rannikolla.

Kaiken tämän edessä ei luulisi, että Kaunasin hallituksella olisi pienintäkään syytä tyytyväisyyteen tai tyytyväisyyden demonstroimiseen. Ja kuitenkin minun on todettava, että, keskustellessani viime Kaunasin-käynnilläni ulkoministeri Urbšysin kanssa, tämä kieltämättä eräänlaisella tyytyväisyydellä korosti, että — vastakohtana Kaunasin aikaisempaan politiikkaan — uuden hallituksen noudattama, kiertämättömien tosiseikkojen sanelema kylmä realipolitiikka on johtanut selvään "détente"iin niin hyvin Liettuan suhteissa Saksaan kuin tilanteessa Memelissä. Näin ollen hän nyt sanoi saattavansa toivoa — mitä hän ei uskaltanut tehdä viime joulukuussa — ettei "Anschluss"ia lähitulevaisuudessa tarvitsisi pelätä, joskin, kuten hän alleviivasi, hän tietenkin oivalsi, että lopullinen ja ratkaiseva päätös siinä suhteessa on yhden ainoan miehen kädessä, mistä syystä ehdotonta varmuutta ei tietenkään voi tuntea.

Tämän ulkoministeri Urbšysin kannan selitys on tietenkin löydettävissä osaksi siinä, että laajoissa piireissä Liettuassa dominoivat pyrkimykset päästä hyvin suhteisiin Saksaan miltei hinnalla millä tahansa, osaksi siinä, että Kaunas on valmis suostumaan vaikka kuinka pitkälle meneviin myönnytyksiin Memelissä,

ehdolla että tämä kaupunki jää Liettuan ainakin muodollisen suvereniteetin alaiseksi (Kts. Kaunasin lähetystön rap. № 2, 11/II-39).

Itse asiassa lieneekin tosiseikka, että Saksa, eräiden viime aikoina vireillä olleiden kysymysten käsittelyssä, on osoittanut entistä melko lailla suurempaa myötämielisyyttä ja yhteisymmärrystehtoa Liettuaa kohtaan. — Onhan Saksalla toki siihen varaakin, kun sille tärkein kysymys, Memelin kysymys, joka tapauksessa kehittyy sen toivomusten ja etujen mukaisesti!

Mitä taasen oloihin Memelissä tulee, on luonnollista, että siinä tunnetaan tyytyväisyyttä kaiken sen johdosta, mikä on saavutettu. Mutta riittävänä sitä ei suinkaan vielä pidetä, ja monessa suhteessa katsotaan tyytymättömyyteen edelleen syytä olevan. Ensi sijassa on tällöin mainittava taloudelliset olot, joiden järjestely memeliläisiä tyydyttävällä tavalla on, asioita objektiivisesti arvostellen, Kaunasille todella sangen vaikea asia. Veisi kuitenkin liian pitkälle tässä syventyä näihin kysymyksiin. Paljon suuttumusta on Memelissä herättänyt Kaunasin hallituksen haluttomuus täyttää lupauksensa Varsinais-Liettuaan vuosien kuluessa siirrettyjen memeliläisten jälleennimittämistä vanhoihin virkoihinsa Memelissä. Ja vielä enemmän suuttumusta on herättänyt Kaunasin hallituksen menettely nimittää tullivirkailijoiksi ja satamapoliiseiksi Memeliin sieltä poiskutsutun Liettuan poliittisen poliisin entisiä jäseniä. — Luettelematta muita esimerkkejä, tyydyn toteamaan, että memeliläiset katsovat syytä tyytymättömyyteen edelleen olevan runsaasti olemassa.

Todellisuudessa lienee asianlaita niin, ettei Memelin

väestön valtavaa enemmistöä voi tyydyttää mikään muu kuin täydellinen Anschluss Saksaan. Sängen yleinen onkin se käsitys eri tahoilla, että Anschluss, jolleikaan ihan lähitulevaisuudessa, niin joka tapauksessa aikaisemmin tai myöhemmin tuleekin tapahtumaan. Milloin ja miten — se on, näissä piireissä vallitsevan mieltäpiteen mukaan, Saksalle vain taktillinen kysymys. Kun Hitler katsoo otollisen ajankohdan tulleen "Mein Kampf"-ohjelman integraaliseksi toteuttamiseksi, tai jos hän jonakin hetkenä katsoo Saksan suurpoliittisten itäsuunnitelmien toteuttamisen vaativan Mementin Anschlussin, niin tämä, kaiketi, on kädenkäänteessä toteutettavissa, ja ilman että sotaa sen vuoksi syntyy, jos se toimeenpannaan irrallisena edesottamuksena. Sillä, mikäli tilannetta nykyhetkellä voi arvostella, mitään aseellista vastustusta ei liene odotettavissa ainoankaan kolmannen valtion taholta, ja Liettualle tietäisi ryhtyminen aseelliseen vastarintaan, ilman minkään muun apua, niin selvää itsemurhaa, ettei sille jääne muuta mahdollisuutta kuin taipua ylivoiman edessä.

Ministeri:

Eduard H. Faia